

Prekentekest: Matt 7,1-5

Jesus sa: «Døm ikke, for at dere ikke skal bli dømt! Etter dommen dere dømmer med, skal dere selv få dom, og i samme mål som dere selv måler opp med, skal det også måles opp til dere.

Hvorfor ser du flisen i din brors øye, men bjelken i ditt eget øye legger du ikke merke til? Eller hvordan kan du si til din bror: 'La meg ta flisen ut av øyet ditt', når det er en bjelke i ditt eget øye? Din hykler! Ta først bjelken ut av ditt eget øye! Da vil du se klart nok til å ta flisen ut av din brors øye.»

Slik lyder Herrens ord.

Forskjellen på formaning og fordømmelse

Hva er forskjellen på formaninger og gode råd, og fordømmelse? Vi aner jo at det er en forskjell. Vi vet at alle barn, fra man er bitte lite så trenger man foreldres og gode voksnes formaninger og råd. «Bruk hjelm når du sykler, så du ikke slår deg og skader deg», og «ikke ert og plag lillesøsteren din slik at hun blir lei seg». Vi skjønner den gode hensikten. Vi merker omsorgen i det som sies. Vi ser at de gode formaningene skal hindre oss i å skade oss selv, hindre oss i å gjøre vondt mot vår neste.

Men tonen er en ganske annen når vi hører sladder. «Vet dere at han gjør det og det ... jeg har hørt at hun, ... for ikke å snakke om den og den som gjør ditt og datt». Det finnes en rekke eksempler på fordømmelse. Det finnes utallige varianter av måten det gjøres på. En fellesnevner er vel aggresjonen eller den negative holdningen den som fordømmer andre har. Man mangler godheten når man fordømmer, og den som fordømmes havner utenfor omsorgen til den som fordømmer.

Jesus sa en gang i møte med en ung kvinne som ble tatt for noe så alvorlig som utroskap. Jesus sa til henne: «Heller ikke jeg fordømmer deg». Og så la han til: «Gå bort og synd ikke mer fra nå av». Situasjonen innbød til at han kunne ha sagt strenge ord med forakt i stemmen. Jesus valgte likevel den omsorgsfulle formaningen i stedet for fordømmelsen. Det er slik Jesus også i dagens prekentekest formaner. I dag er det oss han formaner. «Døm ikke, for at dere ikke skal bli dømt!»

Når vi tenker etter noen og enhver, så er vel ingen fri for feil. Men noen mangler selvinnsettelse, eller er ikke så vant til å kaste et kritisk søkelys innover seg selv. Umiddelbart blir det ofte lettere å se feil hos andre, mens en heller unnskylder klanderverdige ting en selv gjør. Man blir kort og godt en hardere dommer over andre enn over seg selv.

Vi ser kanskje for oss karikaturtegningen som Jesus tegner opp for oss i dagens prekentekest. Disse to personene, den ene har en flis i øyet, den andre har en diger bjelke. Og så er det han med bjelken som skal hjelpe den andre å bli kvitt flisen.

Det er noe komisk over det. Men bakenfor spøken og latteren har Jesus et alvorlig anliggende. Han trenger ikke assistentdommere, og vil heller ikke ha det. «Dommen hører Gud til,» står det skrevet. (5 Mos 1,17). Den dagen Jesus kommer tilbake for å dømme levende og døde, er det han alene som dømmer. Den dagen passerer alles liv i revy. Alt som er skjult

kommer fram. De som har dømt andre, får ikke nåde, men fastholdes i sin synd. Så alvorlig er budskapet Jesus sier.

Vi må altså lære oss forskjellen mellom på den ene siden omsorgsfull formaning og veiledning, og på den andre siden fordomsfull fordømmelse. Jeg tror dere vet like godt som meg forskjellen. Her er vi på et felt hvor vi alle har gjort våre erfaringer. Alle er vi vare for fordømmelse, vare for om noen ser ned på oss og mener vi er mindre moralske eller mindre verdige. Det kan ligge en stemning i lufta. Kommunikasjon er så mye mer enn ord. Det kan være blikket eller stemmen, måten noe blir sagt på.

For eksempel merkes det godt når noen har hørt noe negativt sagt om en annen, og så en møter denne personen. Eller om denne da kommer inn i rommet. Den ukomfortable stillheten før man plutselig begynner å snakke om noe annet. Kommunikasjonen farges av det vi vet på forhånd, av våre fordommer, av det vi vet, berettiget eller uberettiget. Med fordommer møter vi ikke vår neste med et åpent sinn slik vi burde.

Stilles til ansvar

Det er klart forskjell på moralsk integritet hos mennesker. Noen har en mer slett moral enn andre. Men hva skyldes egne valg i livet, og hva skyldes utenforliggende faktorer som sosial arv og oppvekstmiljø?

Jeg tenkte over dette i studietiden da jeg en sommer jobbet som fengselsbetjent i Oslo kretsfengsel. Da slo det meg hvor lite som skulle til for at man havnet på den ene eller andre siden av lås og slå. Hva om jeg hadde vokst opp under de samme kår som de innsatte. Hadde jeg da handlet annerledes? Hva hadde i så fall fått meg til å handle annerledes? Er enhver sin egen lykkes smed? Alle forgår vi oss i tanker, ord og gjerninger. Det er klart forskjell på små uskyldige saker, nærmest uvaner vi ikke klarer å legge av, og de store, alvorlige sakene der man bryter norsk lov og blir straffet. Samtidig vet vi at så godt som alle fra tid til annen bryter trafikkreglene. Noen ganger også med vilje.

Jeg kan ikke med hånden på hjertet si jeg hadde havnet på rett side av loven hvis jeg hadde hatt den samme oppveksten som flere forbrytere har hatt. Som prest har jeg også sett hvor fast mange sitter i sin uheldige sosiale arv. Det gir i alle fall meg ydmykhet i forhold til dette med å felle dom over andre. Frykten er at jeg likevel kanskje ureflektert kan komme til å gjøre det, spesielt i møte med andres fordommer som kan smitte.

I møte med kvinnen som ble grepet i ekteskapsbrudd sa for øvrig Jesus til alle de som nok ville fordømme henne: «Den av dere som er uten synd, kan kaste den første steinen på henne.» Joh 8,7. Da, fortelles det, gikk de alle sin vei, de eldste først. Forhåpentligvis kommer livserfaringen også oss til hjelp i disse tingene. Vi har alle vårt å stri med, hvis vi tenker etter. La det gi oss den nødvendige ydmykhet. Vi skal alle stilles til ansvar for våre liv. På sett og vis kan vi si at vår livsskjebne til syvende og sist blir vårt eget ansvar.

Bjelken må bort

I prekenteksten sier Jesus: «Ta først bjelken ut av ditt eget øye! Da vil du se klart nok til å ta flisen ut av din brors øye.» I dette ligger en formaning

om å ha et kritisk blikk på seg selv, bli klar over ens egne synder, ja også bli klar over og bevisst på at ens egne synder er med på å forstyrre synet. Vi ser skjevt og uklart når vi selv bryter Guds bud.

I Bergprekenen, som prekenteksten er en del av, radikaliserer Jesus budene. Det er ikke bare den ytre handlingen vi gjør som bryter budene. Det starter allerede i tankene før vi handler og gjør noe. Det er likevel ikke slik at det er viljen til å bryte Guds bud som gjør oss til syndere. Egentlig motsatt. Det er fordi vi er syndere av natur at disse tankene og gjerningene får rom hos oss. Tankene og handlingene er bjelker som blokkerer klarsynet, slik at vi tenker vi må handle etter våre impulser, det som kommer opp i våre tanker, det som kjennes naturlig for oss, i motsetning til å handle etter Guds ord, som mange av dagens mennesker knapt nok kjenner.

Det er klart her er en konflikt. Skal vi ta Gud på ordet og våge et oppgjør med oss selv? Det er ikke slik at kristne er ferdige med dette selvransakende blikket fordi en er kristen, men tvert imot. Det er først når en blir en kristen at dette ryddearbeidet for alvor begynner. Når sant skal sies så blir en aldri ferdig med det så lenge en lever her på jord.

Den svenske biskopen Bo Gjertz lar dette være et tema i sin kjente roman Steingrunnen. Et sted brukes følgende sammenlikning mellom vår syndige natur og arbeidet på en hustomt: «Det er som når selveieren begynner å rydde rundt sitt nye hus. Steinene flyr av sted og spaden synger i marken. Men når et menneske arbeider i sitt hjertes åker, gjør han litt etter litt den bedrøvelige oppdagelsen at det blir bare mer stein jo dypere ned han kommer. De sitter fast i hans indre. Å bryte med brennevinsmisbruk og banning og vanhelligelse av sabbaten, det kan gå på en kveld. Men hovmodet, lysten til å snakke om seg selv eller finne feil hos andre, slikt sitter fast der ennå etter mange måneders hard kamp.

Så en dag når han kjemper med synden og går der og bryter stein på sin hjertes åker så svetten siler, i håp om at han nå endelig en gang skal bli kvitt de siste syndesteinene og få det til å vokse for alvor – så kjører han spaden fast i bare stein. Han går omkring; graver rundt, skraper litt og prøver på nytt. Da går den forferdelige sannheten opp for ham; det er steingrunn hele veien. Han har kjørt ut lass på lass av løse steiner og kastet dem utfor gjerdet, men ennå ikke fått i stand en hage som kan begynne å bære frukt for Gud. Han har bare blottet en steinhelle av granitt som aldri noensinne kan komme til å bære et nyttig tre.»

Så langt Bo Gjertz. Det kan virke som et dystert bilde som tegnes av mennesket. Er vi ikke gode på bunnen likevel? Er det bare stein i vårt indre? Vi vet at alle kan gjøre mye godt på det mellommenneskelige planet. Det er ikke alltid at kristne er bedre og snillere enn ikke-kristne. Mange har gjort seg erfaringer med dobbeltmoral og det man lett kan betegne som hykleri. Vi er tross alt bare mennesker.

Så er det vel også nettopp derfor Jesus sier litt lengre ute i Matteus-evangeliet: «Kom til meg, alle dere som strever og bærer tunge byrder, så vil jeg gi dere hvile.» Matt 11,28. Når alt kommer til alt, så er den største forskjellen mellom en kristen og en ikke-kristen, ikke hva en gjør, eller ikke gjør, selv om det også i et åndelig perspektiv kan være avgjørende

viktig. Den største forskjellen er, slik jeg ser det, at den kristne er en tilgitt synder, mens den ikke-kristne er en synder som mangler tilgivelsen hos Gud. På den siste dagen vil det være dette spørsmålet som skiller mellom innenfor og utenfor, om vi har funnet nåde hos Gud.

Ære være Faderen og Sønnen og Den Hellige Ånd, som var og er og blir én sann Gud fra evighet og til evighet.